

פרשת שלח תשע"א מי היה מקושש העצים?

במדבר פרק טו

(לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת: (לג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקושש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה: (לד) ויניחו אתו במשמר פי לא פרש מה יעשה לו: ט (לה) ויאמר קנן אל משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל העדה מחוץ למחנה: (לו) ויצאו אתו כל העדה אל מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צנה קנן את משה:

תרגום יונתן

(לב) והיו בני ישראל שריין במדברא גזירת שבתא אשתמודע להון ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון קם גברא מדבית יוסף אמר במימריה איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא ויחמון יתי סהדא ויתנון למשה ומשה יתבע אילפן מן קדם יי וידון יתי ובכן אשתמודע קנסא לכל בית ישראל ואשכחו סהדא ית גברא כד תליש ועקר קיסין ביומא דשבתא: (לג) וקריבו יתיה פתר דאתרו ביה ותלש סהדא דהשכחו יתיה תליש קיסין לות משה ולות אהרן ולות כל כנישתא: (לד) דין הוא חד מן ארבעה דינין די עלו קדם משה נביא ודן יתהון על פום מימרא דקודשא מנהון דיני ממונא ומנהון דיני נפשיתא דיני ממונא הנה משה זריז ודיני נפשיתא הנה משה מתון ובאליין ובאליין אמר משה לא שמעית מן בגלל למלפא רישי סנהדרי דעתידין למיקום דיהוון זריזין דיני ממונא ומתונין דיני נפשיתא ולא יבהתון למשיילא דינא דמתקשי להון ארום משה דהנה רבהון דישראל צריך דיימר לא שמעית בגין כן אצנעוהי בבית אסירי ארום עד פדון לא אתפרש הדין דינא יתעביד ביה: (לה) ואמר יי למשה אתקטלא יתקטיל גברא אטלו יתיה באבנא כל כנישתא מברא למשריתא: (לו) והנפיקו יתיה כל כנישתא מברא למשריתא ואטלו יתיה באבנא ומית היכמא דפקיד יי ית משה:

רש"י

(לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו - בגנותן של ישראל דבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה: (לג) המצאים אתו מקושש - שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו: (לד) כי לא פרש מה יעשה לו - לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה: (לה) רגום - כמו עשה פיישני"ט בלע"ז [בעשות] וכן הלוח אלני"ט [בהלוח] וכן זכור ושמור: (לו) ויצאו אותו - מכאן שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית דין:

רמב"ן

(לב) ולפרשה הזאת סמך אחריה ענין המקושש, כי היה בזמן הזה אחר מעשה המרגלים על דרך הפשט. וזה טעם ויהיו בני ישראל במדבר - כי בהתאחר שם העם בגזרה הנזכרת היה המאורע הזה:

מסכת בבא בתרא דף קיט ע"ב

ויקרב משה את משפטן לפני ה'. דרשניות הן - שהיו אומרות: אילו היה [לו] בן לא דברנו. והתניא: בת! אמר ר' ירמיה: סמי מכאן בת. אביי אמר: אפילו היה בת לבן לא דברנו. צדקניות הן - שלא נישאו אלא להגון להן. תני רבי אליעזר בן יעקב: אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה.

תוספות

אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה - נראה לרשב"א דסבר לה כמ"ד (שבת דף צו:). צלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי.

מסכת שבת דף צו ע"ב

תנו רבנן: מקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר (במדבר טו) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגוי ולהלן הוא אומר (במדבר כז) אבינו מת במדבר, מה להלן צלפחד, אף כאן צלפחד, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדבריך, התורה כיסתה ואתה מגלה אותה! ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק.

עין איה לראי"ה קוק זצ"ל למסכת שבת ב' עמ' 238

ב. א"ל רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד לתן את הדין. כל מי שהוא פועל נגד החק העליון, הרי כאן חטא ועונשו בצרו. יש אמנם חלוק בין הסוגים של העבריות של החק. יש חטא העומד מצד ההתפרצות של ההארה במקום שהאפלה היא דרושה. לא כל המצוי הוא ראוי להיות נודע במצואים, וכן במקרים ועובדות. וכן החוטא נגד החק הזה הרי הוא משנה את הצביון של ההויה מתכונתה הישרה. ויותר מזה הוא החטא של ההתעוותות. אם בא הדבר שצויר בדוי מתאזרח בעולם ההכרה, ביחוד אם הצויר הוא מגרע איזה ענין שלא בצדק, הרי הדבר הוא חטא של עיוות משפט. ומוכן שאין המשקל שוה, והדין הוא שונה בערכו בכל צד כפי מה שהוא, אבל הסכום הכללי שיש כאן מקום לנתינת דין. ובין כך ובין כך אתה עתיד לתן את הדין.

א. ת"ר, מקושש זה צלפחד, וכה"א "ויהיו בני" במדבר וגו'", ולהלן הו"א "אבינו מת במדבר", מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד, דברי ר' עקיבא. "נחלת ד' בני"1, הבנים הם הם יורשי הרוח היסודיים, בעלי המורשה של הקדושה העליונה המתנחלת מאבות לבנים לדורי דורות. קדושת השבת היא יסוד נחלת קדושת הדורות, "ושמרו בני" את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם"2. ומתוך כך יש קשר של האישיות שאנו פוגשים בה את אותו המאורע של חוסר המורשה עד כדי היסוד של העברת הנחלה, עם אותו המאורע של המקושש. המדבר היה כולל קדושת שעה לישראל, ביסוד ושורש לקדושת עולם לדורות, ובמקום שנפגמה קדושת הדורות נחלט המדבר, לא בתור הכנה והעברה מהמדבר להארץ, משעה לדורות, אלא בתור העמדה אחוזה בשעה, שמניעה יש בה מהתפשט לדורות. זה גרם מצד אחד פגיעה בשבת, שמקושר[ת] עם העברת הנחלה, ובאה התורה להודיע את אופני ההגנה של הדורות על אלה שני אבני המכשול בהפגשם, כי הם באים לנקודה אחת, מקושש זה צלפחד.

א. 1. תהלים קכז, ג. 2. שמות לא, טז.

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.